

Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej 2030

- do debaty konstytucyjnej i prawnej

PREAMBUŁA

My, Naród polski,

- wdzięczni naszym przodkom za niepodległą Rzeczpospolitą, jej republikańskie dziedzictwo, walkę o wolność i ciągłość wspólnoty politycznej,
- świadomi obowiązku przekazania przyszłym pokoleniom państwa silniejszego, sprawniejszego, bezpieczniejszego i bardziej sprawiedliwego,
- uznając, że władza zwierzchnia należy niepodzielnie do Narodu, a państwo jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli,
- rozumiejąc, że w epoce sztucznej inteligencji, wojny informacyjnej, rywalizacji mocarstw, kryzysów energetycznych i globalnej władzy platform o suwerenności narodów rozstrzyga panowanie nad danymi, energią, oprogramowaniem, infrastrukturą, zdolnością produkcyjną, wiedzą i organizacją,
- postanawiając zbudować Rzeczpospolitą jako państwo sprawcze, sterowne, odporne i kontrolowane przez obywateli,
- aby technologia, sztuczna inteligencja, energia i dane służyły wolności, dobru wspólnemu i niepodległości, nigdy zaś panowaniu nad człowiekiem,
- aby władza była odpowiedzialna za wynik, prawo było zrozumiałe, instytucje zdolne do działania, a obywatel wyposażony w realne narzędzia kontroli,
- aby najlepsze talenty służyły Rzeczypospolitej w otwartej, merytokratycznej i krążącej elicie kompetencji,
- w poczuciu odpowiedzialności przed Bogiem albo przed własnym sumieniem, przed historią i przed pokoleniami, które przyjdą po nas,
- ustanawiamy niniejszą Konstytucję jako najwyższe prawo, fundamentalny układ reguł życia publicznego i algorytm startowy odnowionej Rzeczypospolitej oraz przyjmujemy ją w referendum konstytucyjnym.

I. RZECZPOSPOLITA, SUWERENNOŚĆ I ZASADY NACZELNE

Art. 1. Rzeczpospolita Polska

1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli.
2. Rzeczpospolita Polska jest demokratyczną, republikańską, suwerenną i technologiczną wspólnotą polityczną.
3. Rzeczpospolita służy wolności obywateli, bezpieczeństwu Narodu, rozwojowi technologicznemu, sprawiedliwości, dobrobytowi i ciągłości państwa.

Art. 2. Naród jako suweren

1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej należy niepodzielnie i niezbywalnie do Narodu.
2. Naród sprawuje władzę bezpośrednio przez referendum, inicjatywę obywatelską i wybory oraz pośrednio przez organy państwa.
3. Rozdział funkcji państwowych między organy nie narusza jedności władzy zwierzchniej Narodu.

Art. 3. Konstytucja jako najwyższe prawo

1. Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej.
2. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że sama Konstytucja stanowi inaczej, a każdy organ publiczny działa na podstawie i w granicach prawa.
3. Żaden akt prawa krajowego, międzynarodowego ani organizacji zewnętrznej nie może naruszać istoty suwerenności Narodu, praw niezbywalnych człowieka ani republikańskiego charakteru państwa.

Art. 4. System operacyjny państwa

1. Konstytucja określa fundamentalne reguły uruchamiania, koordynacji, kontroli i aktualizacji ustroju państwa.
2. Organy państwa, procedury publiczne, prawa obywatelskie, mechanizmy kontroli, suwerenność technologiczna i bezpieczeństwo tworzą spójny system operacyjny TechnoRepubliki.
3. Konstytucja ustanawia reguły gry publicznej, nie przesądzając szczegółowych programów politycznych, które należą do Narodu i jego reprezentantów.

Art. 5. Zasada sprawczości i odpowiedzialności

1. Państwo działa według zasady polityki sprawczości i wyniku.
2. Każdej kompetencji organu publicznego odpowiada obowiązek działania, odpowiedzialność za skutki oraz droga kontroli lub zaskarżenia.
3. Nie wolno tworzyć instytucji, procedur ani kompetencji pozornych, które rozmywają odpowiedzialność albo uniemożliwiają ustalenie podmiotu odpowiedzialnego za decyzję.

Art. 6. Zasada odporności ustrojowej

1. Ustrój państwa projektuje się i interpretuje tak, aby pod wpływem kryzysów, zakłóceń i błędów uczył się, wzmacniał i odzyskiwał zdolność działania.
2. Prawo powinno być proste, stabilne, zrozumiałe, audytowalne i odporne na obejście.
3. Państwo przeciwdziała układom blokującym, oligarchizacji, klientelizmowi, kartelizacji politycznej i zawłaszczaniu instytucji publicznych.

Art. 7. Zasada wolności przeciwko dominacji

1. Wolność obywatela polega na ochronie przed arbitralną dominacją państwa, partii, korporacji, algorytmów i podmiotów zewnętrznych.
2. Organy państwa nie mogą używać prawa, technologii ani danych w sposób prowadzący do podporządkowania obywatela instytucjom władzy niekontrolowanej, niejawnej lub niezaskarżalnej.

Art. 8. Zasada suwerenności technologicznej, energetycznej i informacyjnej

1. Rzeczpospolita strzeże kontroli nad danymi, energią, oprogramowaniem, infrastrukturą, obliczeniami, łańcuchami dostaw i zdolnością produkcyjną jako warunkami niepodległości.
2. Państwo zapewnia bezpieczeństwo toru informacyjnego Narodu, przeciwdziała dezinformacji, manipulacji i zależności technologicznej.
3. Szczegółowe zasady ochrony suwerenności technologicznej, energetycznej i informacyjnej określają ustawy organiczne.

Art. 9. Zasada pomocniczości i decentralizacji wykonania

1. Zadania publiczne wykonuje się możliwie najbliżej obywatela, o ile nie wymaga tego bezpieczeństwo państwa, jednolitość prawa, efektywność lub interes strategiczny Rzeczypospolitej.
2. Państwo może delegować wykonywanie zadań na wspólnoty lokalne, regiony, agencje, organizacje społeczne i podmioty prywatne, zachowując odpowiedzialność za standardy, kontrolę i prawa obywateli.
3. Organizacje samorządowe nie mogą otrzymywać uprawnień administracji państwowej ani kompetencji Senatu w zakresie kreowania prawa.

Art. 10. Symbole państwowe i stolica

1. Godłem Rzeczypospolitej jest wizerunek Orła Białego w koronie.
2. Barwami Rzeczypospolitej są biel i czerwień.
3. Hymnem Rzeczypospolitej jest Mazurek Dąbrowskiego.
4. Stolicą Rzeczypospolitej jest Warszawa.
5. Ochronę symboli państwowych określa ustawa.

II. DEFINICJE KONSTYTUCYJNE

Art. 11. Znaczenie definicji

1. Definicje zawarte w niniejszym tytule wiążą przy wykładni całej Konstytucji.
2. W razie kolizji znaczeń pierwszeństwo ma znaczenie nadane w Konstytucji.
3. Definicje konstytucyjne są źródłem prawa.

Art. 12. Naród, suwerenność i władza konstytuująca

1. Naród oznacza wspólnotę obywateli Rzeczypospolitej, będącą jedynym suwerenem i źródłem władzy publicznej.
2. Suwerenność oznacza niepodzielną i niezbywalną władzę zwierzchnią Narodu.
3. Władza konstytuująca oznacza pierwotną moc Narodu do ustanowienia, zmiany i potwierdzenia Konstytucji w referendum konstytucyjnym.

Art. 13. Konstytucja i system operacyjny państwa

1. Konstytucja oznacza najwyższe prawo Rzeczypospolitej i minimalny, odporny na zakłócenia zbiór reguł gry publicznej.
2. System operacyjny państwa oznacza całość fundamentalnych reguł, które uruchamiają, koordynują, kontrolują i aktualizują działanie organów państwa.
3. Algorytm startowy państwa oznacza konstytucję w funkcji podstawowego mechanizmu inicjującego ustrój i wiążącego wszystkie późniejsze procesy publiczne.

Art. 14. Demokracja bezpośrednia

1. Referendum oznacza wiążące głosowanie powszechne, którego wynik jest obowiązujący dla wszystkich organów państwa.
2. Referendum konstytucyjne oznacza referendum w przedmiocie uchwalenia, zmiany albo zatwierdzenia Konstytucji.
3. Inicjatywa obywatelska oznacza prawo określonej liczby obywateli do zainicjowania ustawy, referendum albo innej procedury przewidzianej w Konstytucji, co uruchamia najwyższy alarmowy mechanizm sprzężenia zwrotnego Narodu wobec władzy (kanał algedoniczny).

Art. 15. Organy i funkcje państwa

1. Senat oznacza jednoizbową władzę ustawodawczą Rzeczypospolitej.
2. Prezydent oznacza jednoosobową władzę wykonawczą, zwierzchnika administracji państwowej i Sił Zbrojnych.
3. Sądy oznaczają niezależną władzę sądenia, sprawującą wymiar sprawiedliwości i kontrolę legalności.
4. Administracja państwowa oznacza aparat wykonawczy podporządkowany Prezydentowi i działający na podstawie prawa.

Art. 16. Cybernetyka, AI i algorytmy publiczne

1. Układ sterowniczy oznacza system zdolny do sterowania własnym zachowaniem, utrzymywania równowagi i reagowania na zakłócenia.
2. Sprzężenie zwrotne oznacza oddziaływanie skutku działania na dalsze działanie.
3. System sztucznej inteligencji oznacza system techniczny, który dla zadanych celów generuje wyniki, rekomendacje, prognozy lub decyzje wpływające na otoczenie.
4. Algorytm publiczny oznacza system AI albo procedurę automatyczną stosowaną przez organ publiczny w sprawach dotyczących praw, obowiązków, interesów albo dostępu obywateli do usług publicznych.
5. Rejestr algorytmów publicznych oznacza jawny wykaz algorytmów publicznych wraz z informacją o ich celu, podstawie prawnej, organie odpowiedzialnym, audycie, ryzykach i drodze odwołania.
6. Człowiek w pętli decyzyjnej oznacza wymóg udziału odpowiedzialnego człowieka w wydaniu, zatwierdzeniu albo zmianie decyzji istotnej dla praw obywatela.

Art. 17. Suwerenność strategiczna i bezpieczeństwo

1. Suwerenność technologiczna oznacza zdolność państwa do samodzielnego dysponowania krytycznymi technologiami, oprogramowaniem, obliczeniami, danymi i infrastrukturą.
2. Suwerenność energetyczna oznacza zdolność zaspokojenia potrzeb energetycznych Rzeczypospolitej w sposób bezpieczny, odporny i pod kontrolą wspólnoty politycznej.
3. Suwerenność informacyjna oznacza zdolność ochrony przestrzeni informacyjnej Narodu przed manipulacją, dezinformacją, przejęciem i zależnością.
4. Infrastruktura krytyczna oznacza systemy, obiekty, zasoby i usługi niezbędne dla ciągłości działania państwa, gospodarki i życia obywateli.
5. Ciągłość działania państwa oznacza zdolność nieprzerwanego wykonywania podstawowych funkcji publicznych w warunkach pokoju, kryzysu, wojny, awarii i katastrofy.

Art. 18. Prawa cyfrowe i prawa niezbywalne

1. Prawo do wyjaśnienia oznacza uprawnienie do zrozumiałego uzasadnienia decyzji organu publicznego wspartej algorytmem.
2. Algorytmiczny due process oznacza gwarancje wyjaśnienia, zaskarżenia, weryfikacji przez człowieka i niezależnej kontroli decyzji automatycznych albo wspartych AI.
3. Samostanowienie informacyjne oznacza prawo jednostki do kontroli ujawniania, przetwarzania i wykorzystywania danych jej dotyczących.
4. Wolność poznawcza oznacza ochronę integralności psychicznej, autonomii myślenia i odporności obywatela na manipulację technologiczną.
5. Prawa niezbywalne oznaczają prawa, których istoty nie można odebrać, zawiesić ani przekazać do rozstrzygnięcia niekontrolowanemu mechanizmowi.

III. PRAWA, WOLNOŚCI I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA I OBYWATELA

Art. 19. Godność człowieka

1. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna.
2. Godność człowieka jest źródłem wolności, praw i obowiązków publicznych.
3. Organy państwa mają obowiązek szanować i chronić godność człowieka.

Art. 20. Wolność i równość

1. Każdy człowiek jest wolny i równy wobec prawa oraz ma prawo do równego traktowania przez instytucje publiczne.
2. Zakazuje się dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny w życiu publicznym, dostępie do usług publicznych i stosowaniu prawa oraz specjalnych przywilejów.
3. Ograniczenia wolności mogą być ustanawiane wyłącznie ustawą, gdy są konieczne dla ochrony bezpieczeństwa, praw innych osób, porządku publicznego, zdrowia publicznego albo środowiska, i nie mogą naruszać istoty wolności.

Art. 21. Prawo do życia i bezpieczeństwa osobistego

1. Każdemu zapewnia się prawną ochronę życia.
2. Nikt nie może być poddany torturom, okrutnemu, niehumanitarnemu ani poniżającemu traktowaniu.
3. Pozbawienie lub ograniczenie wolności osobistej może nastąpić wyłącznie na podstawie prawa, z możliwością niezwłocznej kontroli sądowej.

Art. 22. Wolność sumienia, religii i przekonań

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia, religii i przekonań.
2. Nikt nie może być zmuszany do ujawniania swoich przekonań, światopoglądu ani wyznania.
3. Wspólnoty religijne i światopoglądowe działają swobodnie w granicach prawa, z poszanowaniem wolności innych osób i porządku konstytucyjnego.

Art. 23. Wolność słowa i informacji

1. Każdemu zapewnia się wolność wypowiedzi, pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, a cenzura prewencyjna jest zakazana.
2. Ograniczenia wolności słowa mogą być ustanawiane wyłącznie ustawą i tylko w zakresie koniecznym do ochrony praw innych osób, bezpieczeństwa państwa, tajemnic chronionych prawem albo porządku konstytucyjnego.
3. Państwo przeciwdziała manipulacji informacyjnej i dezinformacji prowadzonej przez podmioty publiczne, prywatne i zewnętrzne, nie naruszając istoty wolności słowa.

Art. 24. Wolność zgromadzeń, zrzeszania się i działania obywatelskiego

1. Każdemu zapewnia się wolność pokojowych zgromadzeń.
2. Obywatele mają prawo tworzyć partie polityczne, stowarzyszenia, fundacje, związki zawodowe, samorządy zawodowe, spółdzielnie, klasty i inne dobrowolne organizacje.
3. Finansowanie partii politycznych i kampanii publicznych jest jawne.
4. Zakazane jest istnienie organizacji, których program albo działalność odwołuje się do totalitaryzmu, przemocy, likwidacji praw niezbywalnych albo podporządkowania Rzeczypospolitej obcej władzy.

Art. 25. Prawo własności i wolność działalności gospodarczej

1. Rzeczpospolita chroni własność, dziedziczenie i wolność działalności gospodarczej.
2. Wywłaszczenie jest dopuszczalne wyłącznie na cele publiczne, na podstawie ustawy i za słusznym odszkodowaniem.
3. Państwo chroni uczciwą konkurencję, przeciwdziała monopolom, kartelom, nadużyciu pozycji dominującej i zależności obywateli od podmiotów o sile platformowej.

Art. 26. Prawo do prywatności i danych

1. Każdy ma prawo do prywatności, ochrony danych osobowych, tajemnicy komunikowania się i samostanowienia informacyjnego.
2. Masowa, niecelowana inwigilacja obywateli jest zakazana, a pozyskiwanie, łączenie i wykorzystywanie danych przez organy państwa wymaga podstawy ustawowej, celu publicznego, proporcjonalności, kontroli i możliwości zaskarżenia.

3. Obywatel ma prawo wiedzieć, jakie dane o nim posiada państwo, w jakim celu są przetwarzane i komu zostały udostępnione, z wyjątkiem przypadków ściśle określonych ustawą ze względu na bezpieczeństwo państwa i podlegających kontroli sądowej.

Art. 27. Prawa wobec AI i decyzji algorytmicznych

1. Decyzja istotna dla praw, wolności, obowiązków, odpowiedzialności albo dostępu obywatela do świadczeń publicznych nie może zapaść wyłącznie automatycznie.
2. Każdy ma prawo do zrozumiałego wyjaśnienia decyzji organu publicznego wspartej algorytmem.
3. Każdy ma prawo do zaskarżenia decyzji wspartej algorytmem i do jej weryfikacji przez odpowiedzialnego człowieka.
4. Dyskryminacja algorytmiczna jest zakazana.
5. Zakazana jest manipulacja poznawcza obywateli przez organy państwa, w szczególności przez ukryte profilowanie polityczne, psychometryczne albo behawioralne.

Art. 28. Prawo do sądu

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego, jawnego i bezstronnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny sąd bez nieuzasadnionej zwłoki.
2. Nikt nie może być pozbawiony drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności, praw lub interesów prawnych.
3. Każdy ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania.
4. Domniemuje się niewinność oskarżonego do czasu prawomocnego stwierdzenia winy.

Art. 29. Prawa socjalne, zdrowotne i edukacyjne

1. Rzeczpospolita zapewnia obywatelom minimalne gwarancje bezpieczeństwa socjalnego określone ustawą.
2. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia, a obywatelom zapewnia się równy dostęp do świadczeń finansowanych ze środków publicznych na zasadach określonych ustawą.
3. Każdy ma prawo do nauki, rozwoju kompetencji i dostępu do podstawowej edukacji obywatelskiej, cyfrowej i technologicznej.
4. Państwo wspiera opiekę nad dziećmi, osobami starszymi, osobami z niepełnosprawnościami i osobami niesamodzielnymi.
5. Szczegółowy zakres praw społecznych określają ustawy, z poszanowaniem stabilności finansów publicznych.

Art. 30. Praca, przedsiębiorczość i kompetencje

1. Praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej.
2. Państwo wspiera przedsiębiorczość, innowacyjność, rozwój kompetencji, mobilność zawodową i sprawiedliwe warunki pracy.
3. Obywatel ma prawo do dostępu do programów przekwalifikowania i podnoszenia kompetencji, szczególnie w sytuacji zmian technologicznych i automatyzacji.

Art. 31. Rodzina, wspólnota i odpowiedzialność międzypokoleniowa

1. Rzeczpospolita chroni rodzinę, rodzicielstwo, dzieciństwo i więzi międzypokoleniowe.
2. Dziecko ma prawo do ochrony, opieki i rozwoju.
3. Państwo prowadzi politykę publiczną z poszanowaniem odpowiedzialności wobec przyszłych pokoleń.

Art. 32. Kultura, nauka i dziedzictwo narodowe

1. Rzeczpospolita chroni dziedzictwo narodowe, język polski, kulturę i pamięć historyczną.
2. Państwo wspiera wolność badań naukowych, twórczości artystycznej, innowacji i upowszechniania wiedzy.
3. Obywatele mają prawo do równego dostępu do dóbr kultury i wiedzy publicznej na zasadach określonych ustawą.

Art. 33. Środowisko i zasoby naturalne

1. Rzeczpospolita chroni środowisko jako warunek życia Narodu i przyszłych pokoleń.
2. Polityka energetyczna, przemysłowa i infrastrukturalna powinna uwzględniać bezpieczeństwo, rozwój, koszty społeczne i trwałość zasobów naturalnych.
3. Każdy ma prawo do informacji o stanie środowiska.

Art. 34. Obowiązki obywatelskie

1. Obywatel ma obowiązek wierności Rzeczypospolitej, przestrzegania prawa i troski o dobro wspólne, a obrona Ojczyzny jest jego najwyższym obowiązkiem.
2. Obywatel ma obowiązek ponoszenia ciężarów publicznych określonych ustawą.
3. Rzeczpospolita wspiera rozwój osobisty, kompetencje obywatelskie i gotowość do służby publicznej.

IV. ŹRÓDŁA PRAWA I JAKOŚĆ LEGISLACJI

Art. 35. Źródła prawa

1. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej są: Konstytucja, ustawy organiczne, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia oraz akty prawa miejscowego wydawane przez terenowe organy administracji państwowej wyłącznie na podstawie szczegółowego upoważnienia ustawowego i w granicach tego upoważnienia.
2. Ustawy organiczne regulują sprawy ustrojowe wskazane w Konstytucji i są uchwalane większością określoną w art. 48 ust. 4.
3. Rozporządzenia wydaje się na podstawie szczegółowego upoważnienia ustawowego i w celu wykonania ustawy.

Art. 36. Ogłaszanie i dostępność prawa

1. Warunkiem wejścia w życie aktu powszechnie obowiązującego jest jego ogłoszenie.
2. Prawo ogłasza się w formie dostępnej, zrozumiałej i bezpłatnej.
3. Akty prawne publikuje się także w wersji cyfrowej, a tam, gdzie to możliwe, w formie czytelnej maszynowo.

Art. 37. Zasady legislacji

1. Prawo powinno być proste, spójne, zrozumiałe, stabilne i możliwe do wykonania.
2. Każdy projekt ustawy zawiera ocenę skutków regulacji, ocenę wpływu na prawa obywatelskie, ocenę fiskalną, ocenę skutków technologicznych i test zgodności z Konstytucją.
3. Projekt ustawy zwiększający istotnie obowiązki obywateli lub przedsiębiorców powinien wskazywać przepisy przewidziane do uchylecia albo uproszczenia.
4. Inflacja prawa i nadmierna złożoność regulacji są naruszeniem zasady dobrego państwa.

Art. 38. Ustawy organiczne

Ustawami organicznymi reguluje się w szczególności:

1. wybory, referenda i inicjatywę obywatelską,
2. organizację Senatu, Prezydenta, sądów i organów kontroli,
3. stany nadzwyczajne, bezpieczeństwo i Siły Zbrojne,
4. finanse publiczne i bank centralny,
5. prawa cyfrowe, algorytmy publiczne i infrastrukturę danych,
6. obywatelstwo, służbę publiczną i jawność życia publicznego.

V. SUWEREN, WYBORY I DEMOKRACJA BEZPOŚREDNIA

Art. 39. Referendum jako najwyższa kontrola

1. Referendum jest najwyższym instrumentem wykonywania suwerenności przez Naród.
2. Wynik referendum wiążącego obowiązuje wszystkie organy państwa.
3. Referendum może dotyczyć Konstytucji, ustaw, spraw strategicznych, przekazania kompetencji organizacji zewnętrznej, stanów szczególnych przewidzianych ustawą organiczną oraz innych spraw o podstawowym znaczeniu dla Narodu.

Art. 40. Referendum konstytucyjne

1. Uchwalenie Konstytucji oraz jej zmiana wymagają zatwierdzenia w referendum konstytucyjnym.
2. Referendum konstytucyjne jest ważne bez względu na frekwencję, o ile zostało przeprowadzone zgodnie z Konstytucją i ustawą organiczną.
3. Rozstrzygnięcie zapada większością ważnie oddanych głosów, chyba że Konstytucja wymaga większości kwalifikowanej.

Art. 41. Inicjatywa obywatelska

1. Obywatelom przysługuje inicjatywa ustawodawcza, referendalna i kontrolna.
2. Inicjatywa ustawodawcza wymaga poparcia co najmniej 100 000 obywateli.
3. Inicjatywa referendalna wymaga poparcia co najmniej 500 000 obywateli.
4. Progi mogą zostać zmienione wyłącznie ustawą organiczną, z poszanowaniem realnego charakteru inicjatywy obywatelskiej.
5. Inicjatywa spełniająca wymogi formalne musi zostać rozpatrzona albo poddana głosowaniu w terminie określonym ustawą organiczną.

Art. 42. Kontrola pytania referendalnego

1. Pytanie referendalne musi być jasne, jednoznaczne, uczciwe i zgodne z Konstytucją.
2. Pytanie referendalne podlega uprzedniej kontroli Sądu Najwyższego.
3. Niedopuszczalne jest referendum naruszające istotę praw niezbywalnych, suwerenności Narodu, demokratycznego i republikańskiego charakteru państwa albo zakazu powierzenia władzy algorytmom.

Art. 43. Wybory

1. Wybory do organów państwa są powszechne, równe, bezpośrednie i tajne.
2. Senatorów wybiera się w jednomandatowych okręgach wyborczych. Prezydenta wybiera Naród w bezpośrednim głosowaniu ogólnokrajowym.
3. Rzetelność wyborów i referendum podlega kontroli sądowej.

4. Kampanie wyborcze i referendalne są jawne finansowo oraz chronione przed manipulacją, dezinformacją, nielegalnym finansowaniem i nieujawnionym profilowaniem algorytmicznym.

Art. 44. Państwowa Komisja Wyborcza

1. Nad prawidłowością wyborów i referendów czuwa Państwowa Komisja Wyborcza.
2. Państwowa Komisja Wyborcza jest organem niezależnym, działającym jawnie, z wykorzystaniem audytowalnych systemów informatycznych.
3. Szczegółowy skład, tryb działania i kontrolę Państwowej Komisji Wyborczej określa ustawa organiczna.

VI. SENAT — WŁADZA USTAWODAWCZA

Art. 45. Senat

1. Władzę ustawodawczą Rzeczypospolitej sprawuje Senat.
2. Senat składa się ze 100 senatorów wybieranych w jednomandatowych okręgach wyborczych.
3. Kadencja Senatu trwa 4 lata. Rozpoczyna się z dniem pierwszego posiedzenia Senatu i kończy z dniem poprzedzającym pierwsze posiedzenie Senatu następnej kadencji.
4. Senatorowie są wybierani na jedną, nieodnawialną kadencję.

Art. 46. Senatorowie

1. Senatorem może zostać obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów ukończył 25 lat i korzysta z pełni praw publicznych.
2. Ta sama osoba może zostać wybrana na senatora tylko raz. Zakaz ponownego wyboru obowiązuje niezależnie od przerwy między kadencjami, zmiany okręgu wyborczego oraz sposobu objęcia mandatu.
3. Objęcie mandatu senatora w wyborach uzupełniających albo w innym trybie przewidzianym ustawą oznacza wykorzystanie jedynej kadencji senatorskiej.
4. Senator sprawuje mandat wolny, kieruje się dobrem wspólnym, składa ślubowanie i działa jawnie.
5. Senator nie może łączyć mandatu z funkcją w egzekutywie, służbie czynnej Sił Zbrojnych, organach kontroli państwowej ani z innymi funkcjami określonymi ustawą organiczną.
6. Głosowania senatorów są jawne, z wyjątkiem przypadków ściśle określonych ustawą organiczną.

Art. 47. Kompetencje Senatu

Do kompetencji Senatu należy w szczególności:

1. stanowienie ustaw i ustaw organicznych,
2. uchwalanie budżetu państwa,
3. kontrola egzekutywy, administracji, agencji rządowych i algorytmów publicznych,
4. ratyfikowanie umów międzynarodowych wymagających zgody ustawowej,
5. wyrażanie zgody na przekazanie kompetencji organizacji zewnętrznej, jeśli Konstytucja tego wymaga,
6. wybór albo zatwierdzanie osób na stanowiska wskazane w Konstytucji,
7. podejmowanie uchwał w sprawach bezpieczeństwa, wojny i pokoju,
8. inicjowanie zmiany Konstytucji.

Art. 48. Tryb ustawodawczy

1. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje senatorom, Prezydentowi, obywatelom oraz innym podmiotom wskazanym ustawą organiczną.
2. Projekt ustawy podlega jawnej procedurze, ocenie skutków regulacji i konsultacjom publicznym, z wyjątkiem przypadków pilnych określonych ustawą organiczną.
3. Senat uchwała ustawy zwykłą większością głosów, chyba że Konstytucja wymaga większości kwalifikowanej.
4. Ustawy organiczne wymagają większości bezwzględnej ustawowego składu Senatu, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

Art. 49. Weto Prezydenta

1. Prezydent może odmówić podpisania ustawy i przekazać ją Senatowi do ponownego rozpatrzenia.
2. Senat może odrzucić weto Prezydenta większością 3/5 ustawowego składu.
3. Prezydent może przed podpisaniem ustawy skierować ją do Sądu Najwyższego.

Art. 50. Kontrola Senatu nad egzekutywą

1. Senat może żądać od Prezydenta, sekretarza stanu, agencji rządowych i organów administracji informacji, wyjaśnień, dokumentów i raportów.
2. Senat może powoływać komisje śledcze i komisje audytu publicznego.
3. Odmowa udzielenia informacji wymaga podstawy ustawowej i może zostać zaskarżona do Sądu Najwyższego.

Art. 51. Zaplecze eksperckie Senatu

1. Senat posiada niezależne zaplecze eksperckie, analityczne, legislacyjne, budżetowe, technologiczne i strategiczne.
2. Zaplecze eksperckie działa jawnie, bezstronnie i służy jakości prawa oraz kontroli skutków regulacji.
3. Senat prowadzi publiczny rejestr lobbingu, konfliktów interesów i kontaktów legislacyjnych.

VII. PREZYDENT — WŁADZA WYKONAWCZA

Art. 52. Prezydent

1. Władzę wykonawczą Rzeczypospolitej sprawuje Prezydent.
2. Prezydent jest zwierzchnikiem administracji państwowej i Sił Zbrojnych.
3. Prezydent zapewnia wykonanie ustaw, ciągłość działania państwa, bezpieczeństwo Rzeczypospolitej i realizację strategii państwa.

Art. 53. Wybór i kadencja Prezydenta

1. Prezydent jest wybierany przez Naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i tajnych.
2. Prezydentem może zostać obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów ukończył 35 lat i korzysta z pełni praw publicznych.
3. Kadencja Prezydenta trwa 5 lat.
4. Ta sama osoba może sprawować urząd Prezydenta tylko przez jedną kadencję.
5. Zasady wyboru Prezydenta określa ustawa organiczna.

Art. 54. Kompetencje Prezydenta

Do kompetencji Prezydenta należy w szczególności:

1. kierowanie administracją państwową,
2. wykonywanie ustaw i wydawanie aktów wykonawczych,
3. prowadzenie polityki państwa w granicach Konstytucji i ustaw,
4. reprezentowanie Rzeczypospolitej w stosunkach zewnętrznych,
5. sprawowanie zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi,
6. powoływanie i odwoływanie sekretarzy stanu, podsekretarzy, szefów agencji i innych osób wskazanych ustawą,
7. inicjatywa ustawodawcza,
8. weto ustawodawcze,
9. zarządzanie wykonaniem budżetu,
10. wprowadzanie stanów nadzwyczajnych w przypadkach i trybie określonych Konstytucją.

Art. 55. Sekretarze stanu i administracja Prezydenta

1. Prezydent wykonuje władzę przy pomocy sekretarzy stanu, podsekretarzy stanu, agencji rządowych i administracji państwowej.
2. Sekretarze stanu odpowiadają przed Prezydentem za powierzone im działy administracji.

3. Struktura administracji państwowej powinna być prosta, przejrzysta, zadaniowa i rozliczalna według mierników skuteczności.
4. Liczbę działów administracji i zasady ich organizacji określa ustawa organiczna.

Art. 56. Akty Prezydenta

1. Prezydent wydaje rozporządzenia, zarządzenia, decyzje i akty kierownictwa wewnętrznego na podstawie Konstytucji i ustaw.
2. Akty Prezydenta o istotnym wpływie na prawa obywateli podlegają kontroli sądowej.
3. Akty Prezydenta są publikowane, uzasadniane i dostępne cyfrowo, z wyjątkiem informacji prawnie chronionych.

Art. 57. Odpowiedzialność Prezydenta

1. Prezydent ponosi odpowiedzialność konstytucyjną za naruszenie Konstytucji, ustaw, praw niezbywalnych albo nadużycie władzy.
2. Wniosek o postawienie Prezydenta w stan oskarżenia może złożyć co najmniej 1/4 ustawowego składu Senatu.
3. Uchwała o postawieniu Prezydenta w stan oskarżenia wymaga większości 2/3 ustawowego składu Senatu.
4. O odpowiedzialności Prezydenta orzeka Sąd Najwyższy w pełnym składzie.
5. W razie skazania Sąd Najwyższy może orzec złożenie Prezydenta z urzędu oraz zakaz sprawowania funkcji publicznych.

Art. 58. Sukcesja urzędu Prezydenta

1. W razie opróżnienia urzędu Prezydenta jego obowiązki przejmuje Marszałek Senatu do czasu wyboru nowego Prezydenta.
2. Wybory Prezydenta zarządza się niezwłocznie i przeprowadza w terminie określonym ustawą organiczną.
3. Szczegółowe zasady zastępstwa i sukcesji określa ustawa organiczna.

VIII. ADMINISTRACJA PAŃSTWOWA, AGENCJE, SŁUŻBA PUBLICZNA I WSPÓLNOTY LOKALNE

Art. 59. Administracja państwowa

1. Administracja państwowa służy Narodowi, działa sprawnie, bezstronnie, jawnie, cyfrowo i na podstawie prawa.
2. Administracja nie może tworzyć obowiązków, barier ani procedur niemających podstawy ustawowej.
3. Obywatel ma prawo do załatwienia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, do informacji o stanie sprawy oraz do kontroli decyzji.

Art. 60. Zasada państwa cyfrowego

1. Państwo zapewnia cyfrowy dostęp do usług publicznych, z zachowaniem prawa do obsługi niecyfrowej dla osób wykluczonych technologicznie.
2. Organy publiczne nie mogą żądać od obywatela danych, które już znajdują się w zasobach państwa, chyba że ustawa stanowi inaczej ze względu na bezpieczeństwo lub weryfikację.
3. Rejestry publiczne powinny być interoperacyjne, bezpieczne, audytowalne i chronione przed nieuprawnionym dostępem.

Art. 61. Służba publiczna i merytokracja

1. Dostęp do służby publicznej odbywa się na podstawie kompetencji, w otwartych i jawnych procedurach.
2. Zakazane są nepotyzm, klientelizm, handel wpływami i obsadzanie stanowisk publicznych sprzeczne z zasadą merytokracji.
3. Państwo zapewnia formację kadr publicznych, w szczególności w zakresie prawa, administracji, bezpieczeństwa, AI, danych, energii, cyberbezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego.
4. Ustawa organiczna określa zasady krążenia elit, rotacji na stanowiskach strategicznych i ograniczenia konfliktu interesów po zakończeniu służby.

Art. 62. Agencje rządowe

1. Zadania specjalne państwa mogą być wykonywane przez agencje rządowe.
2. Agencje rządowe tworzy się ustawą, która określa ich cel, kompetencje, finansowanie, nadzór, mierniki skuteczności i zasady odpowiedzialności.
3. Agencje działają w szczególności w obszarach bezpieczeństwa, technologii, energii, zdrowia, opieki senioralnej, odporności, infrastruktury, badań i strategicznych inwestycji.
4. Agencje nie mogą działać poza kontrolą Senatu, sądów, organów audytu i opinii publicznej.

Art. 63. Jawność i antykorupcja

1. Życie publiczne jest jawne.
2. Ograniczenie jawności może nastąpić wyłącznie ustawą ze względu na bezpieczeństwo państwa, ochronę prywatności, tajemnicę przedsiębiorstwa albo inne ważne dobro konstytucyjne.
3. Majątki, konflikty interesów, zamówienia publiczne, dotacje, lobbying i kontakty legislacyjne osób pełniących funkcje publiczne podlegają ujawnieniu w zakresie określonym ustawą.
4. Korupcja, nielegalny lobbying, nadużycie danych publicznych i zawłaszczanie instytucji są szczególnie poważnym naruszeniem dobra wspólnego.

Art. 64. Demokracja lokalna i partycypacja

1. Mieszkańcy wspólnot lokalnych i regionalnych mogą rozstrzygać istotne sprawy w referendum lokalnych i regionalnych na zasadach określonych ustawą organiczną.
2. Ustawa organiczna określa inicjatywę lokalną, budżet obywatelski, konsultacje publiczne i cyfrowe narzędzia partycypacji.
3. Sejmiki regionalne są wybieralnymi organami opiniowania, konsultacji i partycypacji wspólnot regionalnych. Nie sprawują władzy ustawodawczej ani administracji państwowej. Ich organizację, kompetencje i tryb działania określa ustawa organiczna.
4. Cyfrowe narzędzia partycypacji muszą być audytowalne, odporne na manipulację i dostępne dla osób wykluczonych technologicznie.

IX. SĄDY, PROKURATURA I KONTROLA KONSTYTUCYJNOŚCI

Art. 65. Wymiar sprawiedliwości

1. Wymiar sprawiedliwości sprawują niezależne sądy i niezawisli sędziowie.
2. Sądami Rzeczypospolitej są: sądy powszechne i Sąd Najwyższy.
3. Sądy działają jawnie, sprawnie, cyfrowo i z poszanowaniem praw stron.

Art. 66. Niezawisłość sędziowska

1. Sędziowie są niezawisli i podlegają Konstytucji oraz ustawom.
2. Sędziowie sądów powszechnych są powoływani przez Prezydenta na wniosek Sądu Najwyższego, w procedurze jawnej, merytorycznej, konkurencyjnej i odpornej na zawłaszczanie przez jeden ośrodek polityczny.
3. Sędzia nie może należeć do partii politycznej ani prowadzić działalności niedającej się pogodzić z niezależnością sądów.
4. Sędzia ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie prawa, godności urzędu, bezstronności albo przewlekłość zawnioną.

Art. 67. Sąd Najwyższy

1. Sąd Najwyższy sprawuje nadzór judykacyjny nad orzecnictwem sądów w zakresie określonym ustawą organiczną.
2. Sąd Najwyższy rozpoznaje protesty wyborcze i referendalne oraz inne sprawy wskazane w Konstytucji i ustawach oraz orzeka o zgodności ustaw, ustaw organicznych, umów międzynarodowych, aktów Prezydenta, pytań referendalnych i innych aktów normatywnych z Konstytucją.
3. Sąd Najwyższy składa się z 9 sędziów wybieranych wyborach powszechnych na jedną, 12-letnią kadencję przy odnawianiu 1/3 składu co 4 lata.

4. Orzeczenia Sądu Najwyższego w sprawach kontroli konstytucyjności są ostateczne i mają moc powszechnie obowiązującą. Pozostałe orzeczenia Sądu Najwyższego są ostateczne w zakresie określonym ustawą organiczną. Wszystkie orzeczenia wymagają uzasadnienia.
5. Organizację i tryb działania Sądu Najwyższego określa ustawa organiczna.

Art. 68. Skarga konstytucyjna

1. Każdy, czyje konstytucyjne prawa lub wolności zostały naruszone, ma prawo wnieść skargę konstytucyjną na zasadach określonych ustawą organiczną.
2. Skarga konstytucyjna przysługuje także w sprawach naruszenia praw cyfrowych, prawa do wyjaśnienia, prawa do prywatności i zakazu decyzji wyłącznie automatycznej.

Art. 69. Prokuratura i policja

1. Prokuratura stoi na straży praworządności, ścigania przestępstw i interesu publicznego.
2. Policja i służby porządkowe chronią bezpieczeństwo obywateli, działając na podstawie prawa i pod kontrolą sądową oraz Senatu.
3. Ustawa organiczna określa organizację prokuratury, policji i służb, gwarancje ich apolityczności, kontrolę operacyjną i ochronę praw obywateli.

Art. 70. AI w wymiarze sprawiedliwości

1. Orzeka człowiek, a sztuczna inteligencja może wspierać sądy, prokuraturę i administrację sprawiedliwości wyłącznie pomocniczo.
2. Narzędzia AI stosowane w wymiarze sprawiedliwości są jawne co do celu, funkcji, podstawy prawnej i zasad audytu, z wyjątkiem informacji chronionych ustawą.

X. ORGANY KONTROLI, OCHRONY PRAW I AUDYTU PUBLICZNEGO

Art. 71. Izba Kontroli Państwowej

1. Izba Kontroli Państwowej jest najwyższym organem kontroli działalności organów publicznych, agencji i podmiotów wykorzystujących środki publiczne.
2. Izba bada legalność, gospodarność, celowość, rzetelność, efektywność i odporność działania państwa.
3. Prezes Izby Kontroli Państwowej jest wybierany przez Senat większością kwalifikowaną na jedną kadencję.
4. Wyniki kontroli są jawne, z wyjątkiem informacji chronionych ustawą.

Art. 72. Rzecznik Praw Obywatelskich i Cyfrowych

1. Rzecznik Praw Obywatelskich i Cyfrowych stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela oraz praw obywateli wobec systemów cyfrowych, danych, platform i algorytmów publicznych.
2. Rzecznik jest niezależny, wybierany przez Senat większością kwalifikowaną na jedną kadencję.
3. Rzecznik prowadzi albo nadzoruje rejestr algorytmów publicznych, inicjuje audyty i wspiera obywateli w dochodzeniu prawa do wyjaśnienia oraz czuwa nad zgodnością przetwarzania danych z Konstytucją i ustawami.
4. Rzecznik może występować do sądów, Sądu najwyższego i organów administracji w obronie praw obywateli.

Art. 73. Publiczne media i informacja publiczna

1. Obywatele mają prawo dostępu do informacji publicznej.
2. Ograniczenie tego prawa może nastąpić wyłącznie ustawą i w zakresie koniecznym.
3. Media służą obywatelom, pluralizmowi, edukacji, kulturze, bezpieczeństwu informacyjnemu i kontroli władzy.
4. Organizację mediów publicznych określa ustawa, zapewniając ich niezależność organizacyjną i finansową od innych instytucji publicznych.

XI. CYBERNETYCZNY APARAT PAŃSTWA, AI I SUWERENNOŚĆ CYFROWA

Art. 74. Państwo jako układ sterowniczy

1. Rzeczpospolita organizuje swoje instytucje jako układ zdolny do skutecznego sterowania, uczenia się, korekty błędów i utrzymywania ciągłości działania.
2. Państwo zapewnia rzetelność informacji, szybkość decyzji, odpowiedzialność za skutki i sprzężenia zwrotne od obywateli.
3. Administracja państwowa prowadzi mierzalną politykę wyniku, z poszanowaniem praw obywateli.

Art. 75. Zakaz władzy algorytmicznej

1. Sztuczna inteligencja jest narzędziem wspierającym człowieka i instytucje publiczne.
2. Suwerenności, władzy konstytuującej, władzy ustawodawczej, wykonawczej ani sądowniczej nie wolno powierzyć algorytmom.
3. Nie wolno ustanawiać systemu, w którym decyzje istotne dla praw obywateli są ostatecznie podejmowane przez niekontrolowany system techniczny.

Art. 76. Rejestr algorytmów publicznych

1. Państwo prowadzi jawny rejestr algorytmów publicznych.
2. Rejestr obejmuje co najmniej: nazwę systemu, cel, organ odpowiedzialny, podstawę prawną, zakres danych, kategorię ryzyka, wynik oceny wpływu na prawa, wyniki audytów, tryb odwołania i osobę odpowiedzialną za nadzór.
3. Ustawa może ograniczyć jawność wyłącznie w zakresie koniecznym dla bezpieczeństwa państwa, z zachowaniem kontroli sądowej i audytu niezależnego.

Art. 77. Ocena wpływu i audyt AI

1. Algorytm publiczny przed wdrożeniem podlega ocenie wpływu na prawa, bezpieczeństwo, prywatność, równość, niedyskryminację, środowisko i finanse publiczne.
2. Algorytmy publiczne wysokiego ryzyka podlegają okresowemu audytowi niezależnemu.
3. Wdrożenie algorytmu publicznego bez wymaganej oceny albo audytu jest naruszeniem Konstytucji.
4. Obywatel ma prawo zgłosić szkodę, błąd albo nadużycie algorytmu publicznego.

Art. 78. Suwerenna infrastruktura danych i obliczeń

1. Funkcje krytyczne państwa muszą korzystać z infrastruktury danych, komunikacji, tożsamości cyfrowej i obliczeń pozostającej pod kontrolą Rzeczypospolitej albo pod kontrolą organizacji sojuszniczej i zgodną z Konstytucją.
2. Państwo rozwija publiczną infrastrukturę cyfrową, bezpieczną tożsamość cyfrową, interoperacyjne rejestry i zdolności obliczeniowe dla administracji, nauki, bezpieczeństwa i gospodarki.
3. Ustawa organiczna określa standardy cyberbezpieczeństwa, lokalizacji danych, odporności, szyfrowania, audytu i kontroli dostawców.

Art. 79. Platformy cyfrowe i prywatni gatekeeperzy

1. Państwo chroni obywateli i gospodarkę przed arbitralną dominacją podmiotów o sile platformowej.
2. Ustawa określa obowiązki interoperacyjności, przejrzystości, niedyskryminacji, przenoszalności danych i uczciwego dostępu do rynku.
3. Podmiot prywatny wykonujący funkcję publiczną albo kontrolujący infrastrukturę krytyczną podlega szczególnym obowiązkom jawności, odporności i odpowiedzialności.

XII. FINANSE PUBLICZNE, GOSPODARKA I MAJĄTEK NARODOWY

Art. 80. Zasady finansów publicznych

1. Finanse publiczne prowadzi się w sposób jawny, odpowiedzialny, stabilny i międzypokoleniowo sprawiedliwy.
2. Nie wolno finansować trwałych wydatków bieżących trwałym wzrostem długu publicznego.
3. Każda ustawa powodująca skutki finansowe wskazuje źródło finansowania.

Art. 81. Budżet państwa

1. Senat uchwała budżet państwa na rok budżetowy.
2. Projekt budżetu przedstawia Prezydent w terminie określonym ustawą organiczną.
3. Budżet jest jawny, cyfrowo dostępny i publikowany w formie umożliwiającej analizę obywatelską.
4. W razie nieuchwalenia budżetu w terminie stosuje się procedurę tymczasową określoną ustawą organiczną, zapewniającą ciągłość działania państwa.

Art. 82. Hamulec długu

1. Dług publiczny nie może przekroczyć 60% produktu krajowego brutto.
2. Deficyt strukturalny finansów publicznych nie może przekroczyć granic określonych ustawą organiczną, nie wyższych niż 1% produktu krajowego brutto.
3. Przekroczenie limitów jest dopuszczalne wyłącznie w stanie nadzwyczajnym, wojnie, klęsce żywiołowej, głębokim kryzysie gospodarczym albo innym zdarzeniu nadzwyczajnym, na zasadach określonych ustawą organiczną.
4. Przekroczeniu limitów musi towarzyszyć wiążąca ścieżka powrotu do równowagi.

Art. 83. Podatki i daniny publiczne

1. Nakładanie podatków, danin, opłat i innych ciężarów publicznych następuje wyłącznie ustawą.
2. System podatkowy powinien być prosty, sprawiedliwy, stabilny, cyfrowo obsługiwalny i sprzyjający pracy, przedsiębiorczości, inwestycjom oraz rodzinom.
3. Zakazana jest retroaktywność podatkowa na niekorzyść obywatela, z wyjątkiem przeciwdziałania rażącym nadużyciom określonym ustawą.

Art. 84. Bank centralny i pieniądz

1. Narodowy Bank Polski jest bankiem centralnym Rzeczypospolitej.
2. Bank centralny jest niezależny w zakresie prowadzenia polityki pieniężnej.
3. Podstawowym celem banku centralnego jest stabilność pieniądza i bezpieczeństwo systemu finansowego.
4. Zasady powoływania władz banku centralnego określa ustawa organiczna.

Art. 85. Majątek narodowy i inwestycje strategiczne

1. Mienie publiczne służy dobru wspólnemu i podlega ochronie przed marnotrawstwem, korupcją i zawłaszczeniem.
2. Państwo może prowadzić strategiczne inwestycje i misje technologiczne w obszarach bezpieczeństwa, energii, infrastruktury, zdrowia, danych, nauki i przemysłu.
3. Inwestycje strategiczne muszą być jawne co do celu, finansowania, odpowiedzialności i mierników rezultatu, z wyjątkiem informacji chronionych ze względu na bezpieczeństwo państwa.

Art. 86. Konkurencja i gospodarka technologiczna

1. Rzeczpospolita chroni wolność gospodarczą, uczciwą konkurencję i prawa konsumentów.
2. Państwo przeciwdziała monopolizacji, uzależnieniu technologicznemu, przejściu infrastruktury krytycznej przez podmioty wrogie oraz nieuczciwej koncentracji danych.
3. Państwo wspiera rozwój polskiej nauki, przemysłu, technologii, energetyki, AI, cyberbezpieczeństwa, kosmosu, biotechnologii i obronności.

XIII. BEZPIECZEŃSTWO, OBRONA I REZYLIENCJA PAŃSTWA

Art. 87. Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej

1. Rzeczpospolita zapewnia niepodległość, nienaruszalność terytorium, bezpieczeństwo obywateli i ciągłość działania państwa.
2. Bezpieczeństwo obejmuje wymiar wojskowy, cywilny, energetyczny, żywnościowy, lekowy, informacyjny, cybernetyczny, ekonomiczny, technologiczny i środowiskowy.
3. Bezpieczeństwo jest obowiązkiem państwa i współodpowiedzialnością obywateli.

Art. 88. Siły Zbrojne i obrona powszechna

1. Siły Zbrojne służą ochronie niepodległości, suwerenności, integralności terytorialnej i bezpieczeństwa Rzeczypospolitej.
2. Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych jest Prezydent.
3. Rzeczpospolita organizuje system obrony powszechnej, obejmujący przygotowanie obywateli, rezerwy, obronę cywilną, infrastrukturę ochronną, cyberobronę, zdolności dronowe, przeciwrakietowe, kosmiczne i odporność lokalną.
4. Szczegółowe zasady służby wojskowej, cywilnej i obronnej określa ustawa organiczna.

Art. 89. Infrastruktura krytyczna

1. Infrastruktura krytyczna podlega szczególnej ochronie państwa.
2. Właściciele i operatorzy infrastruktury krytycznej mają obowiązek zapewnienia ciągłości działania, cyberbezpieczeństwa, zapasów, odporności i współpracy z państwem.
3. Przejęcie kontroli nad infrastrukturą krytyczną przez podmiot zagrażający bezpieczeństwu państwa może zostać zablokowane lub odwrócone na zasadach określonych ustawą.

Art. 90. Służby specjalne i wywiad

1. Służby specjalne działają wyłącznie na podstawie Konstytucji i ustaw, w celu ochrony bezpieczeństwa Rzeczypospolitej.
2. Działalność operacyjna naruszająca prywatność, tajemnicę komunikowania się albo dane obywateli wymaga podstawy ustawowej, proporcjonalności i kontroli sądowej.
3. Służby podlegają kontroli Prezydenta, Senatu, sądów i właściwych organów audytu w zakresie określonym ustawą organiczną.

Art. 91. Bezpieczeństwo informacyjne i odporność poznawcza

1. Państwo chroni przestrzeń informacyjną Narodu przed operacjami wpływu, dezinformacją, manipulacją syntetyczną i wrogim wykorzystaniem AI.
2. Działania państwa w tym zakresie nie mogą naruszać istoty wolności słowa, pluralizmu i prawa do krytyki władzy.
3. Państwo wspiera edukację medialną, cyfrową i obywatelską.

Art. 92. Stany nadzwyczajne

1. Stan nadzwyczajny może zostać wprowadzony wyłącznie w razie szczególnego zagrożenia, gdy zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające.
2. Stanami nadzwyczajnymi są: stan wojenny, stan wyjątkowy, stan klęski żywiołowej i stan cyberkryzysu państwowego.
3. Stan nadzwyczajny wprowadza Prezydent na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni, z obowiązkiem niezwłocznego przedstawienia decyzji Senatowi.
4. Przedłużenie stanu nadzwyczajnego wymaga zgody Senatu.
5. Stan nadzwyczajny podlega kontroli Sądu Najwyższego.

Art. 93. Granice stanów nadzwyczajnych

1. W stanie nadzwyczajnym nie wolno zawiesić istoty godności człowieka, praw niezbywalnych, zakazu tortur, prawa do sądu, zakazu decyzji wyłącznie automatycznej, zakazu powierzenia władzy algorytmom, obywatelstwa ani kontroli konstytucyjnej.
2. W czasie stanu nadzwyczajnego nie zmienia się Konstytucji, ordynacji wyborczej ani podstawowych zasad referendum.
3. Ograniczenia praw muszą być konieczne, proporcjonalne, czasowe i podlegać kontroli.

XIV. STOSUNKI ZEWNĘTRZNE, ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE I GEOPOLITYKA

Art. 94. Polityka zagraniczna

1. Rzeczpospolita prowadzi politykę zagraniczną służącą suwerenności, bezpieczeństwu, rozwojowi i dobru wspólnemu Narodu.
2. Rzeczpospolita współpracuje z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi na zasadach wzajemności, poszanowania prawa i interesu narodowego.
3. Polityka zagraniczna uwzględnia położenie geopolityczne Polski, bezpieczeństwo regionu, sojusze, odporność państwa i konkurencję technologiczną narodów.

Art. 95. Umowy międzynarodowe

1. Ratyfikacja umów międzynarodowych dotyczących suwerenności, bezpieczeństwa, finansów publicznych, praw obywatelskich, zasobów strategicznych, danych, energii albo organizacji państwa wymaga zgody Senatu wyrażonej ustawą.
2. Umowa międzynarodowa nie może naruszać Konstytucji.
3. W razie wątpliwości co do zgodności umowy z Konstytucją rozstrzyga Sąd Najwyższy przed ratyfikacją.

Art. 96. Przekazanie kompetencji organizacji zewnętrznej

1. Przekazanie kompetencji organów państwa organizacji międzynarodowej albo ponadnarodowej może nastąpić wyłącznie na podstawie Konstytucji, ustawy organicznej i zgody Narodu w referendum, jeżeli dotyczy spraw istotnych dla suwerenności.
2. Nie wolno przekazać kompetencji naruszających istotę suwerenności Narodu, praw niezbywalnych, demokratycznego i republikańskiego charakteru państwa ani zakazu powierzenia władzy algorytmom.
3. Rzeczpospolita zachowuje prawo kontroli zgodności wykonywania przekazanych kompetencji z Konstytucją.

Art. 97. Obywatele polscy za granicą i diaspora

1. Rzeczpospolita wspiera obywateli polskich za granicą oraz Polaków i osoby polskiego pochodzenia w zachowaniu więzi z Narodem, językiem, kulturą i państwem.
2. Państwo chroni prawa obywateli polskich za granicą w zakresie dopuszczalnym przez prawo międzynarodowe.

XV. ZMIANA KONSTYTUCJI, KLAUZULE, WIECZYSTE I PRZEPISY KOŃCOWE

Art. 98 Inicjatywa zmiany Konstytucji

1. Inicjatywa zmiany Konstytucji przysługuje Prezydentowi, co najmniej 1/3 ustawowego składu Senatu oraz obywatelom w liczbie co najmniej 1 000 000.
2. Projekt zmiany Konstytucji podlega publicznej debacie, ocenie skutków ustrojowych i opinii Sądu Najwyższego co do zgodności z klauzulami wieczystymi.

Art. 99. Tryb zmiany Konstytucji

1. Zmiana Konstytucji wymaga uchwały Senatu podjętej większością 2/3 ustawowego składu oraz zatwierdzenia w referendum konstytucyjnym.
2. Zmiana Konstytucji nie może być uchwalona w czasie stanu nadzwyczajnego ani w okresie 90 dni po jego zakończeniu.
3. Zmiana Konstytucji wchodzi w życie z dniem określonym w ustawie konstytucyjnej po ogłoszeniu wyniku referendum.

Art. 100 Klauzule wieczyste

Nie podlegają zmianie naruszającej ich istotę:

- 1) suwerenność Narodu,
- 2) godność człowieka i prawa niezbywalne,
- 3) demokratyczny i republikański charakter państwa,
- 4) prawo Narodu do referendum konstytucyjnego,
- 5) zakaz powierzenia władzy algorytmom,
- 6) prawo do sądu i kontroli konstytucyjnej,
- 7) ciągłość niepodległego państwa polskiego.

Art. 101. Przegląd konstytucyjny

1. Po każdym trzech kadencjach Senatu przeprowadza się publiczny przegląd działania Konstytucji.
2. Przegląd konstytucyjny obejmuje ocenę sprawczości państwa, praw obywatelskich, demokracji bezpośredniej, finansów publicznych, bezpieczeństwa, AI, suwerenności technologicznej i działania organów państwa.
3. Przegląd nie oznacza automatycznej zmiany Konstytucji. Zmiana wymaga trybu określonego w niniejszym rozdziale.

Art. 102. Wejście w życie

1. Konstytucja wchodzi w życie z dniem ogłoszenia wyniku referendum konstytucyjnego, w którym Naród ją przyjmuje, chyba że ustawa wprowadzająca Konstytucję określa późniejszy termin.
2. Od dnia wejścia w życie Konstytucja staje się nowym algorytmem startowym Rzeczypospolitej.

Art. 103. Przepisy przejściowe

1. W terminie 12 miesięcy od wejścia w życie Konstytucji przeprowadza się wybory Prezydenta i Senatu według zasad określonych w niniejszej Konstytucji i ustawie wprowadzającej.
2. Dotychczasowe organy państwa działają do czasu ukonstytuowania się nowych organów, w zakresie niezbędnym do zachowania ciągłości państwa.
3. Pierwsze wybory dziewięciu sędziów Sądu Najwyższego przeprowadza się nie później niż w terminie 12 miesięcy od wejścia w życie Konstytucji.
4. W celu ustanowienia rotacji składu, w pierwszych wyborach trzech sędziów wybiera się na okres 4 lat, trzech na okres 8 lat, a trzech na okres 12 lat. Przydział okresów następuje w sposób określony ustawą wprowadzającą.
5. Kolejni sędziowie Sądu Najwyższego są wybierani na jedną, 12-letnią kadencję.
6. Ustawy sprzeczne z Konstytucją tracą moc w terminach określonych ustawą wprowadzającą, nie później niż po 24 miesiącach od wejścia w życie Konstytucji, chyba że Sąd Najwyższy orzeknie wcześniejszą utratę mocy.
7. W terminie 24 miesięcy od wejścia w życie Konstytucji Senat uchwała ustawy organiczne wymagane przez Konstytucję.
8. Do czasu uchwalenia ustaw organicznych stosuje się dotychczasowe przepisy, o ile nie są sprzeczne z Konstytucją.

Art. 104. Ustawa wprowadzająca Konstytucję

1. Zasady przejścia od dotychczasowego ustroju do ustroju Rzeczypospolitej określa ustawa wprowadzająca Konstytucję.
 2. Ustawa wprowadzająca nie może naruszać istoty Konstytucji, praw niezbywalnych ani zasady suwerenności Narodu.
 3. Ustawa wprowadzająca podlega zatwierdzeniu w referendum razem z Konstytucją albo w odrębnym referendum.
-

ANEKS NORMATYWNY A

Minimalny pakiet ustaw organicznych do uchwalenia po przyjęciu Konstytucji

1. Ustawa organiczna o wyborach i referendum.
2. Ustawa organiczna o Senacie, Prezydencie i administracji państwowej.
3. Ustawa organiczna o Sądzie Najwyższym i sądach powszechnych.
4. Ustawa organiczna o prokuraturze, policji i służbach.
5. Ustawa organiczna o finansach publicznych i hamulcu długu.
6. Ustawa organiczna o banku centralnym.
7. Ustawa organiczna o AI publicznej, rejestrze algorytmów i prawach cyfrowych.
8. Ustawa organiczna o danych, cyberbezpieczeństwie i infrastrukturze krytycznej.
9. Ustawa organiczna o służbie publicznej, merytokracji i antykorupcji.
10. Ustawa organiczna o agencjach rządowych.
11. Ustawa organiczna o stanach nadzwyczajnych i ciągłości działania państwa.
12. Ustawa organiczna o Izbie Kontroli Państwowej i Rzeczniku Praw Obywatelskich i Cyfrowych.,

ANEKS INFORMACYJNY B

Zestawienie podstawowych parametrów wynikających z Konstytucji

1. Liczba senatorów: 100.
2. Kadencja Senatu: 4 lata. jedna, nieodnawialna.
3. Kadencja Prezydenta: 5 lat, jedna, nieodnawialna.
4. Wiek minimalny senatora: 25 lat.
5. Wiek minimalny Prezydenta: 35 lat.
6. Odrzucenie weta Prezydenta: 3/5 ustawowego składu Senatu.
7. Impeachment Prezydenta: wniosek 1/4 senatorów, uchwała 2/3, orzeka Sąd Najwyższy.
8. Inicjatywa ustawodawcza obywatelska: 100 000 podpisów.
9. Inicjatywa referendalna obywatelska: 500 000 podpisów.
10. Inicjatywa zmiany Konstytucji przez obywateli: 1 000 000 podpisów.
11. Zmiana Konstytucji: 2/3 Senatu + referendum.
12. Limit długu publicznego: 60% PKB.
13. Limit deficytu strukturalnego:
maksymalnie 1% PKB, z możliwością zaostżenia ustawą organiczną.
14. Stan nadzwyczajny: maksymalnie 90 dni bez zgody Senatu na przedłużenie.
15. Sąd Najwyższy: 9 sędziów, kadencja 12 lat, nieodnawialna.

ANEKS NORMATYWNY C

Zasada interpretacyjna Rzeczypospolitej

W razie wątpliwości Konstytucję interpretuje się tak, aby łącznie wzmacniać:

- 1) suwerenność Narodu,
- 2) wolność i godność człowieka,
- 3) sprawczość państwa,
- 4) obywatelską kontrolę władzy,
- 5) odporność i ciągłość Rzeczypospolitej,
- 6) suwerenność technologiczną, energetyczną i informacyjną,
- 7) prymat człowieka nad algorytmem,
- 8) odpowiedzialność międzypokoleniową.

Polska, 28.08.2026. - Materiał udostępniony na licencji Creative Commons - Uznanie autorstwa

